

ISTORIOGRAFIE

Muzicieni români în texte și documente (XIV) Dinu Lipatti (I)

Viorel Cosma

Alături de Clara Haskil și Constantin Silvestri, printre prietenii cei mai apropiați ai lui Dinu Lipatti s-au numărat Achim Stoia, compozitorul și folcloristul ardelean, devenit profesor și actor al Conservatorului din Iași, precum și juristul Corneliu Bedițeanu, secretarul particular al lui George Enescu din perioada anilor 1940–1955.

Cele patru scrisori adresate de Dinu Lipatti lui Achim Stoia datează din perioada anilor 1936–1941, când între cei doi muzicieni, aflându-se la studii în capitala Franței, s-a legat o prietenie de interes major pentru pianistul bucureștean, dornic să intre în posesia unor melodii populare inedite în vederea unor creații proprii. Cum maestrul Achim Stoia colaborase cu Brăiloiu și Breazul la înfirișarea celor două Arhive de Folclor, nu puțini compozitori îi făceau curte, spre a obține câteva „perle” din Ardeal pentru lucrările în curs de colaborare. Așa s-au născut legăturile profesionale între cei doi tineri compozitori, Dinu Lipatti invitându-l să-l viziteze la București, ori de câte ori trecea prin capitală.

„Te-aș ruga să-mi răspunzi, dacă eventual ai vrea și putea să-mi dai o mână de ajutor pentru un material de orchestră – îi scria la 21 septembrie 1941 – căci știu cât de frumos scrii și ce mă atrage mai cu seamă este bagajul D-tale atât de bogat în ale muzicii, perspicacitatea cu care desigur c-ai evita regretabilele

greșeli ce se comit de mai toți, când e vorba să se scoată din partitură un material de orchestră”.

Era, așadar, o invitație transparentă adresată elevului de la Schola Cantorum de a-i face unele „corecturi”, pe care Achim Stoia (discipolul profesorului Paul le Flem la compoziție) le-a operat ca un gest colegial (după propriile sale mărturisiri și completări, la înmânarea scrisorilor de față). Mai aflăm din epistolele lui Dinu Lipatti că l-a căutat pe colegul de la Ecole Normale de Musique și de la Târgoviște (unde era profesor la Liceul Militar „Mănăstirea Dealu”) pentru „o mână de ajutor în legătură cu unele partițiuni personale”, că Achim Stoia a participat la concertele Corului *Carmen* la Paris, că a făcut o excursie în Italia (1937) etc.

Correspondența cu familia juristului Corneliu Bedițeanu, plecat definitiv din țară cu vaporul Ardealul, odată cu George Enescu (1946), dezvăluie o prietenie mult mai adâncă, închegată prin vizite, concerte, chefuri reciproce la Sinaia, Predeal, București, Paris. Vizitele la Fundățeanca, unde se afla casa de vacanță a lui Dinu Lipatti, erau frecvente, mai ales după ce pianul de la București a fost transportat în „colțul de rai” din regiunea Argeșului. Lui “Conu Nelu” i-a scris mici piese pentru vioară ce le interpreta în seratele intime de la Sinaia și București. Făceau schimb de experiență... automobilistică, având aceeași pasiune pe timpul vacanțelor și refugiului din perioada celui de-al doilea război mondial. Aflăm chiar și amănunte din pasiunea de agricultor, pomicultor și... constructor a lui Dinu Lipatti.

“Vă anunț că sunt un gospodar cl. l-a și că s-a dezlănțuit în mine o nouă pasiune: agricultura. Aici rămân, nu mă mai prindeți prin București de acum. Mai întâi fac cărămidă: în momentul când vă scriu am deja 7.000 de bucăți și până la 15 sept. sper în 25 sau chiar 30.000... Apoi curăț 80 pogoane pruni... desfund o vie și plantez 10 pogoane cireși” (23 august 1941).

Dar, răzbat din scrisori și succesele concertelor de peste hotare, colaborările și înregistrările pe discuri cu orchestra lui Franz Benda. Poate cele mai adorabile pagini

epistolare rămân scrisorile în “stil Caragiale”, când armata i-a rechiziționat autoturismul în timpul războiului, “Căprarul Dinu” plângându-i-se “Maiorului” Bedițeanu de fapta “unui galonat nemilos” de la Marele Stat major al cărui gest abuziv „l-a cutremurat din creeri până-n tălpi.” Aici documentele epistolare se transformă în literatură autentică!

*

AUTOR: Dinu Lipatti
DESTINATAR: Achim Stoia Manuscris original, în cerneală, 1 pg.
LOCUL ȘI DATA: /30 Decembrie 1936/ data poștei
Colecția particulară Achim Stoica

*Dragă Domnule Stoia,
Îți mulțumesc pentru urările de anul nou ce ne-ai trimis și îți dorim și noi la rândul nostru, toate fericirile posibile.
Sperăm ca până la plecarea noastră să te mai putem vedea.
Primește te rog din parte-mi cele mai afectuoase salutări și gânduri bune, Dinu Lipatti.*

AUTOR: Dinu Lipatti
DESTINATAR: Achim Stoia Manuscris dactilografiat, semnătura în cerneală, 1 pg.
LOCUL ȘI DATA: Paris, 30 iunie 1937
Colecția particulară Achim Stoica

*Dragă Domnule Stoia,
Mi-a părut atât de rău că n-am avut ocazia să te văd mai mult, cât timp ai fost la Paris!
Îți mulțumim pentru ilustrata trimisă din Italia.
Ce frumos trebuie să fie, când vizitezi orașe atât de interesante!
Am auzit că festivalul corului “Carmen” a fost strălucit. Eu n-am putut fi în seara aceea și am regretat mult. Au rămas francezii uimiți de așa formație muzicală. Bravo!
Mata ce mai faci și când mai vii pe la noi?
Ce planuri artistice mai ai în perspectivă?
Ne face întotdeauna mare plăcere să avem vești de la D-ta.*

Ai mei îți trimit toate gândurile bune. Din parte-mi, primește, te rog, cele mai sincere sentimente de afecțiune.

*Al D-tale,
Dinu Lipatti*

AUTOR: Dinu Lipatti

LIMBA: Română

DESTINATAR: Achim Stoia

Manuscris dactilografiat, semnătura în cerneală, 1 pg.

LOCUL ȘI DATA: București, 23 octombrie 1939.

Colecția particulară Achim Stoia.

Dragă Domnule Stoia,

Ți-am mai scris acum câteva săptămîni, dar se pare că nu erai în Tîrgoviște. Dacă ești acum acolo, scrie-mi un rînd ca să știu, iar dacă vii întîmplător prin București, nu uita să treci pe la mine. Aș vrea să-ți vorbesc, căci cred c-ai putea să-mi dai eventual o mîină de ajutor în legătură cu unele partițiuni personale. Aștept un cuvînt și te rog să crezi în expresia sentimentelor mele cele mai prietenești.

Dinu Lipatti.

Eu ți-am expediat-o magister.

AUTOR: Dinu Lipatti

LIMBA: Română

DESTINATAR: Achim Stoia

MANUSCRIS dactilografiat, semnătură în cerneală, 1 pg.

LOCUL ȘI DATA: București, 21 septembrie 1941

Colecția particulară Achim Stoia

Iubite prietene,

Îți mulțumesc pentru toate frumoasele rînduri ce mi-ai trimis de la o vreme încoace și la care n-am putut răspunde la timp. Ne gîndim adeseori la D-ta și ne-ar face plăcere să te mai vedem. Cînd mai treci prin București?

Am sosit de cîteva zile de la țară, unde am lucrat atît programele concertelor viitoare, cît și cîteva compoziții. Te-aș ruga să-mi răspunzi dacă eventual ai vrea si putea să-mi dai o mîină de ajutor pentru un material de orchestră căci știu cît de frumos scrii și ce mă atrage mai cu seamă este bagajul D-tale atît de bogat în ale muzicei, perspicacitatea cu care desigur c-ai evita regretabilele greșeli ce se comit de mai toți, cînd e vorba să se scoată din

*partitură un material de orchestră. Răspunde-mi te rog și primește
expresiunea afectuoasei mele prietenii,*

*Al D-tale
Dinu Lipatti*

AUTOR: Dinu Lipatti

LIMBA: Română

DESTINATAR: Achim Stoia

Manuscris dactilografiat, semnătură în cerneală

LOCUL ȘI DATA: București, 17 iunie 1942

Colecția particulară Achim Stoia

Dragă Domnule Stoia,

*Dacă nu ți-am răspuns pînă acum la rîndurile D-tale a fost
numai datorită avalanșei de concerte ce-am avut atît aici, cît și peste
hotare. Deabia acum am terminat și primul gînd se îndreaptă spre
prietenii mei. Îți doresc din toată inima să te întorci sănătos și plin de
glorie printre ai D-tale și să continui tot atît de frumos cum ai început
cariera ce ți-ai ales. Îmi aduc aminte cu plăcere de cursurile noastre
la Ecole Normale și sper că, atunci cînd vei putea, să vii neapărat la
mine ca să mai depănăm firul amintirilor din epoca aceia atît de
frumoasă.*

*Atît eu, cît și familia mea te rugăm să primești toată
afecțiunea noastră.*

*Dinu Lipatti
Bd. Lascăr Catargiu 12*

AUTOR: Dinu Lipatti

LIMBA: Română

DESTINATAR: Corneliu Bedițeanu

Manuscris dactilografiat

LOCUL ȘI DATA: Fundățeanca, 7 august 1940

Colecția Bedițeanu C.

Iubite Domnule Bedițeanu,

*Am în mâini acel minunat volum ce, cu atîta drăgălășenie,
mi-ați trimis după concertul de zilele trecute și nici nu știu cum să vă
mulțumesc, atît sunt de mișcat.*

*O fac totuși, și încă din toată inima, cu atît mai mult cu cît
„felicitarea” în chestie este disproporțional de mare față de execuția
felicitată. De aceia o să-mi dați voie, la rîndu-mi, să vă trîntesc un
recital nocturn și intim, într-o seară cu chef și sprîțuri, pe pianul Dvs.,*

lucru ce, dacă nu-l pot realiza acum, îl voi pune cu siguranță în practică pe dată ce voi sosi definitiv la București (15 septembrie).

Acum lucrez de zor, am pe șantier Concertul în mi b de Beethoven (Filarmonica, aproximativ 15 Octombrie) apoi o avalanșă de recitale în Germania, la noi în țară și în balcani. Numai Dumnezeu să ne acorde pace și vreme frumoasă!

Dvs. ce mai faceți și unde vă petreceți actualmente vacanța? Dar Doamna ce mai face? În momentul când vă scriu îmi dau seama că nici n-am răspuns la atât de spirituala scrisoare din Sâmbăta aceea, scrisoare ce am primit-o în pat, având 40 grade și din care cauză concertul pentru refugiați s-a amânat dela 25 Iulie la 1 August. M-am bucurat mult și fiți sigur că data viitoare nu mai ratez ocazia.

În așteptarea acestui plăcut eveniment, și mulțumindu-vă călduros pentru frumoasa carte, vă rog să primiți expresiunea profunde mele afecțiuni. Sărutări de mâini Doamnei.

Al. Dvs. cu tot devotamentul Dinu Lipatti

Com. Glâmbocata, Jud. Dâmbovița, Of. Găești

AUTOR: Dinu Lipatti

LIMBA: Română

DESTINATAR: Corneliu Bediețeanu, Primăria din Găești

Manuscris dactilografiat

LOCUL ȘI DATA: [- Găești, 1940?]

Colecția Bediețeanu C.

Stimate Domnule Maior,

Multe supărări și necazuri sunt sorocite omului din partea soartei și a Marelui Stat Major. Așa, bunăoară, mă pregăteam să fac față onoratei și amabilei invitațiuni, ce-ați avut mizericordia de a-mi lansa pentru cheful muzo-artistic de Sâmbătă seara, când, o! fatalitate!, mă pomenesc cu un galonat nemilos, venit să-mi rechiziționeze mașina. M-am cutremurat din creier până-n tălpi, dar n-am avut ce face; iar acum zac alături de scumpa-mi căruță, bocind-o ca pe o mătușă miliardară, și neputându-mă despărți de cadavrul său, tot din înalte motive strategice: eu fiind mobilizabil pe loc, m-au pironit acolo unde e locul meu de toată ziua: în mașină!.

În lipsă de alimentație (gogoși și șprițuri de pe apa „Sâmbetei”), mă hrănesc cu versuri și melodii personale, ce compun pe volant-ul defunctei și mult regretatei mele droașce. Așa, de pildă, am scris până acum vre-o 12 Marșuri eroice pentru țările non-beligerante, care pot fi ușor adaptabile la starea „pre” și „quasi-beligerantă”, prin simpla schimbare de instrumente (înlocuind pe cele

pașnice: clarineta în si bemol și în-fundată, cu cele răsboinice: trompeta în c. dur și moale), pentru ca, apoi, în starea de beligeranță sadea, să poată fi executate cu tromboane răsuflate.

Am mai scris, apoi „Balada nemerniciei” sau „Secretul nemuririi” (tenorino și acompaniament de țambal) dedicată D-lui Chamberlain.

Dar ce n-am scris!..

Acum v-am făcut o mică piesetă pentru vioară solo, în chip de omagiu, pe o temă românească, pe care, gândindu-vă la cei mobilizați la datorie, vă rog s-o cântați în fața onor. Asistenței de Sâmbătă seara.

Să trăiți!

Căprar Constantin

AUTOR: Corneliu Bediețeanu

DESTINATAR: Dinu Lipatti

LOCUL ȘI DATA: [- București, 1940]

Colecția Bediețeanu C.

LIMBA: Română

Manuscris dactilografiat

Tinere Caporal Dinu,

Epistola matală tare m-a înduișat!

Răutatea Marelui Stat Major râvnitor la lucrul altuia mi s-a părut hădă și are mare noroc că nu-i om, că deîndată l-aș face din major, minor și din c. dur, c-moale, cum bine ai zis.....

D-apoi și D-ta ești major și vaccinat și nu m-ar mira să-l atingi în numele tatălui și mai cu seamă fiind D-ta muzicant pasionat, să-l faci „tobă” din bătaie pe galonatul venit să-i predai mașina.

Iară din punct de vedere al meșteșugului mașinei, în locul matală, băgam într-a „treia” și o rupeam de fugă peste Glâmbocata, sfârșind mașina să-i fugă bujiile pe volant și să se plesnească de axa cardanică, nu altceva!

La urma urmei și noi ne plesnim cu capul tot de o axă... De ce nu și bujiile?

M-au mirat foarte, rândurile Matală despre alimentația dela Glâmbocata cu lipsa de gogoși și șprături depe „Sâmbetile” care mi le porți! Ai asta pântru mine să fie Nakazanie, adecă învățatură de minte să nu rămân hrănit numa din versuri, așa precum încerci să faci, ba mai bine să mergi la Alimex (întreabă-l pe lăncu că ce-i aia!) să mânci carne ca mine până amu dat în gută, care mâncare multă se mai cheamă pe limbă strămoșească chizmitură (dacă nu spun prostii cumva!)

Și iară mă miră „forte” lipsa de alimentație, că poate lipsa să se simtă la Glâmbocata numa-n șprițuri sau gogoși, că altfel cine-și aruncă ochii pe muzica matale – „Allegro” ce cu multă dragoste și recunoștință am primit – vede cât de ieftin trebuie să fie pe acolo diezii și becarii, că tare mulți ai presărat pe două pagini și jumătate!

Atâția fost-au de mulți că m-am împiedicatu prin ei și i-am agiuns din urmă cu arcușul de-i împungeam dendărăpt ca cu sulița și-i rostogoleam claie peste grămadă și iară prindeam a-i împunge unde nu se cade....

Acolo numai m-am oprit și hodinit, unde am găsitu scrisu: „espressivo”....

Așișderea mult m-am întunecatu și pieritu-mi-a toată bucuria, văzând că pe lângă „Allegro” scrisu-mi-ai „con brio” că și astă zi tot nedumerit am rămasu și tot mai crezu într-o greșeală, că poate, zisu-mi-am să fie mai curând „Allegro molto adagio”.

Pentru aceea făcutu-mi-am semn să întreb nu care cumva mi-ai făcut bucata și la propriu, dar mai ales la figurat, ca să-ți plătești capul meu pentru chestia cu rechiziția? Placu-ți?

Că tot așa au fost și cu țuica de-am gustat-o în mașină, iară pe urmă am vorbit singur tată zăua....

Că tare bună au fost pân’ ce la urmă am făcut pe fundul sticlei semnul de muzică [coroana] (nu știu dacă mă explic).

Iară de partea ceialaltă cu absența D-tale, află că nu mămpac nici decum și am făcut numa o rană inima, că ai fost singurul care m-ai refuzat...

Cu mii și mii de mulțumiri, însă pentru foarte drăguțul „allegro” care-mi spune că mi-ai păstrat un gând frumos și pentru care răspunsul va veni și din suflet și din inimă cu dragoste de prieten.

Omagii Doamnei Lipatti și buna noastră amintire a celor ce am deranjat-o atât de matinal!

[„Maior” Bediețeanu Corneliu]

Domnului
Corneliu Bediețeanu
Str. Dimitrie Orbescu 11a
București
Urgentă

AUTOR: Dinu Lipatti

DESTINATAR: Corneliu Bediețeanu

LOCUL ȘI DATA: Sinaia, 4 iunie 1941

Colecția Bediețeanu C.

LIMBA: Română

Carte poștală dactilografiată

Sinaia, 4 iunie 1941

Vă salut! Mii de mulțumiri pentru drăgălașa scrisoare. Vă aștept cu nerăbdare și mă bucur mult să facem un chef împreună. Veta întrebă: veniți de prânz sau pentru masa de seară? Răspundeți urgent. Pe aici un frig năprasnic, v-am șterpelit papucii, stau cu șuba pe mine și cu sobele încinse tremur. Gerul Bobotezei! A, și un guturai! În schimb compun de zor. S-o ia dracu` pe M-me P. Cel dela Predeal cere 700 lei p. m². E nebun! Măine aștept pianul. Mulțumesc Doamnei p.[entru] toată osteneala ce-și dă să devenim ...vecini!

Pe sâmbătă. Până atunci toată recunoștința,
Dinu Lipatti

Doamnei Corneliu Bedițeanu
Villa Bedițeanu
Str. nouă (prin Mareșal Presan)
Deasupra Villei Colonel Bossie
Sinaia
Jud. Prahova

AUTOR: Dinu Lipatti

LIMBA: Română

DESTINATAR: Doamna Corneliu Bedițeanu

Carte poștală dactilografiată

LOCUL ȘI DATA: Fundățeanca, 14 iulie 1941

Colecția Bedițeanu C.

Mult stimată Doamnă Bedițeanu,

Dacă nu v-am scris de când am sosit aici este că am suferit un potop teribil. Gârla ne-a luat toate gardurile, grădina de zarzavat, casele oamenilor din sate și eram pe punctul să dormim în pod! Acum totul este bine și vremea admirabilă. Mi-e dor de Dvs. și de Conu Nelu, cu care mă bucuram să stau serile la taifas telefonic. Mă bucur nespus de lichidarea „zefirului”, deși pe moment mi-a rămas inima în suspensie când am aflat vestea. Am auzit la radio despre gestul admirabil cu loturile din moșie dăruite familiilor soldaților. Noi sperăm să revenim în Buc. pentru câteva zile în jurul lui 22 Iulie, dar depindem de trenurile cari actualmente nu circulă din cauza inundațiilor. Poate prin august, dacă se va putea circula, vom veni pentru o zi să vă vizităm. Sărutări de mâini și multe gânduri bune, toată afecțiunea mea lui Conu Nelu și o sticlă de țuică cu devotament Coanei Silica (!).

Al Dvs. devotat Dinu Lipatti

la Brădești? Ce mai face Coana Voica? N-aveți idee ce simpatic și interesant a fost dejunul ce, cu atâta drăgălășenie, ne-ați oferit deună-zii! Ce se aude cu „rabla” cu patru roate? Poate veniți pe aici să ne pescuiți și să vă deochiem mașina cu țuică de Fundățeanca! Din păcate însă pe valea noastră nu se poate intra, căci șoseaua n-a fost reparată și e vai de mama ei! Eu sper să sosesc (în cazul în care concertul rămâne fixat pentru 10 August) în seara de 8. Până atunci primiți, vă rog, toată devotata afecțiune ce vă păstrez, iar Coanei Voica transmiteți-i respectuoasele mele omagii.

Al Dvs. Dinu Lipatti

Domnului Corneliu Bedițeanu
Str. Dimitrie Orbescu 7
(în cel mai frumos cartier al Capitalei)
București

AUTOR: Dinu Lipatti

LIMBA: Română

DESTINATAR: Corneliu Bedițeanu Carte poștală dactilografiată

LOCUL ȘI DATA: Fundățeanca, 23 august 1941

Colecția Bedițeanu C.

Iubite Coane Nelule, m-a amuzat teribil c.p.-ul trimis și efectiv l-am luat d'a capo până am dat cu capul de zid, burduf de amețeață. Parol, era să-mi rup nasul, jur că nu-l mai am întreg. Am sunat cu disperare la nr. Dvs. când am fost în Buc.[urești] p. concertul răniților, dar erați la moșie. Am impresia că v-o iau eu înainte cu mașina, am de gând să-mi iau una mică, mică, de buzunar. V-am ras! A propos: cum mai merge jucăria cu pretenții de briciu? Vă anunț că sunt un gospodar cl. I-a și că s-a deslănțuit în mine o nouă pasiune: agricultura. Aici rămân, nu mă mai prindeți prin Buc.[urești] de acum. Mai întâi fac cărămidă: în momentul când vă scriu am deja 7.000 bucăți și până la 15 Sept. sper în 25 sau chiar 30.000. Apoi: după o minuțioasă și prealabilă consultație cu Conu Nelou, vrea să închiriez dela Camera Arg.[eș] un tractor p. cele 100 pogoane arabile, care din lipsă de lucru, s-au sărăcit. Apoi: curăț 80 pog. Pruni (omizi). Apoi: desfund o vie și plantez 10 pog. cireși bășicați. De abia aștept să reluăm convorbirile nocturno-telefonice. Ce mai faceți, afară de bățâiala automobilistică? Dar Coana Voica? Sănătoasă? Veniți oricând pela noi, vă așteaptă țuică de Fundă [sic!] și toată afecțiunea noastră. Drumul s-a reparat f. bine.

Cu toată profunda și devotata afecțiune, al Dvs.

Dinu Lipatti

AUTOR: Dinu Lipatti

DESTINATAR: Corneliu Bedițeanu

LOCUL ȘI DATA: Berlin, 17 ianuarie 1943

Colecția Bedițeanu C.

LIMBA: Română

Manuscris holograf

Berlin, 17 ianuarie 1943

Mult iubite Coane Nelule,

Află despre noi că suntem foarte bine în țara asta ordonată și atât de muzicală.

Am repurtat două succese mari, primul cu Benda (care este adorabil!) și al doilea cu Filarmonica din Berlin, unde am fost rechemat de 6-7 ori, trebuind să dau în bis un Choral de Bach. Un public extraordinar!

Acum plecăm peste câteva zile la Leipzig, unde după ce mă voi închina la mormântul lui taica Bach, voi da un recital. Apoi Dresda, alt recital. Viena, Bratislava...

Aici se mănâncă destul de bine și se încălzește permanent la +19° / +20°.

Apă caldă în permanență și viața destul de bine echilibrată.

Zilele trecute am înregistrat pe discuri Concertino-ul meu cu Benda și faimoasa orchestră, acum să vedem cum a sunat.

Sunt pe cale să contractez angajamente serioase. Sper să ne vedem pela 9 Februarie când sosim în București. Te rog să transmiți omagiile mele Doamnei Bedițeanu și Cucoanei Silica, iar Mata primește, te rog, toată afecțiunea și recunoștința mea,

Dinu Lipatti